

Handläggare:
Barbro Karlsson, 508 36 218
Lars Strand, 508 36 205

Till
Äldrenämnden
den 17 mars 2009

Bo bra hela livet (SOU 2008:113)

Remissyttrande till kommunstyrelsen

Äldreförvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden beslutar att som svar på remissen överlämna detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen

Gunnel Rohlin
direktör

Raili Karlsson
avdelningschef

Sammanfattning

Den statliga äldreboendedelegationens slutbetänkande, "Bo bra hela livet" (SOU 2008:113), har remitterats till bland annat äldrenämnden för yttrande.

I slutbetänkandet föreslås bland annat följande:

- att de termer och begrepp som i dag används för olika slag av bostäder avsedda för äldre ersätts av seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsboende,
- att begreppet korttidsvård används istället för korttidsboende,

- att kommunerna genom en särskild lag får befogenhet att, utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen, tillhandahålla trygghetsbostäder till äldre,
- att målgruppen för trygghetsbostäder ska vara äldre människor som känner sig oroliga, otrygga och/eller socialt isolerade i sitt ordinära boende,
- att de som bor i trygghetsbostäder ska ha tillgång till gemensamhetslokal, personal som en gemensam resurs och trygghetslarm. Det ska finnas möjlighet till gemensamma måltider,
- att kommunen själv bestämmer om och i så fall vilka kriterier som ska gälla för att den enskilde ska få tillgång till en trygghetsbostad och hur dessa ska förmedlas. Hög ålder kan beaktas,
- att statligt bidrag lämnas för åtgärder som ökar tillgängligheten i befintliga bostäder och i gemensamhetsutrymmen för personer med funktionsnedsättningar,
- att tillgänglighetsbidraget kopplas till att kommunens bostadsbestånd inventeras. Av inventeringen ska framgå vilka områden som prioriteras för tillgänglighetsskapande åtgärder,
- att statligt bidrag lämnas till personal som ska arbeta för att främja gemensamma aktiviteter och kontakter mellan hyresgästerna i trygghetsbostäder,
- att gällande investeringsstöd för särskilda boendeformer även ska omfatta trygghetsbostäder och att den ekonomiska ramen för investeringsstödet i samband därmed utökas,
- att särskilda bostäder för service och omvårdnad enligt socialtjänstlagen klassificeras som vårdbyggnader i fastighetstaxeringslagen.

Äldreförvaltningen är i huvudsak positiv till äldreboendedelegationens förslag vad gäller införande av trygghetsbostäder. Förvaltningen ställer sig bakom delegationens förslag om att det ska vara frivilligt för kommunerna att använda sig av den nya lagen och att det lämnas utrymme för varje kommun att utforma trygghetsbostäder utifrån sina lokala förutsättningar. Äldreförvaltningen anser dock att det i propositionen bör tydliggöras vilka krav som gäller för gemensamhetslokaler, personal, trygghetslarm och gemensamma måltider.

Äldreförvaltningen delar äldreboendedelegationens bedömning att boenden som är särskilt utformade för äldre till viss del kan underlätta kvarboende vilket i sin tur kan leda till att behov av särskilt boende/vård- och omsorgsboende kan skjutas upp eller helt undvikas. Enligt förvaltningens uppfattning kan detta dock vara beroende på vilka insatser som kan ges i sådana boenden.

Förslaget om att det nuvarande investeringsstödet till särskilt boende/vård- och omsorgsboende även ska omfatta trygghetsbostäder är positivt och kan för stadens del innebära större möjligheter att få ta del av investeringsstödet.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till förslagen om att ersätta begreppet särskilt boende i socialtjänstlagen (SoL) med vård- och omsorgsboende och begreppet korttidsboende med korttidsvård.

Enligt äldreförvaltningens uppfattning är det ett bra förslag om att en högre tillgänglighetsnivå ska användas vid nybyggnation av trygghetsbostäder. I och med att dessa högre krav inte föreslås gälla för redan befintliga fastigheter kan dessa med enkla medel omvandlas till trygghetsbostäder relativt snart.

Förslaget om att höja bostadstillägg för pensionärer är positivt och kan innebära att fler äldre väljer att flytta till en mer tillgänglig bostad.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 24 maj 2006 att tillkalla en delegation för utveckling av bostäder och boende för äldre personer med uppgift att följa och analysera behoven av och utvecklingen av boende för äldre. Delegationen har avlämnat två delbetänkanden. Delbetänkandet "Bo för att leva, Seniorbostäder och trygghetsbostäder" (SOU 2007:103), har remissbehandlats. Slutbetänkandet "Bo bra hela livet" (SOU 2008:113) avlämnades i december 2008. Slutbetänkandet har remitterats till bl.a. Stockholms stad.

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet till stadsledningskontoret, äldre-nämnden, Micasa Fastigheter i Stockholm AB samt stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Norrmalm och Farsta för yttrande senast den 3 april 2009.

Ärendet

Slutbetänkandet har beaktat remissvaren på delbetänkandet. I slutbetänkandet föreslås bl.a. följande.

Trygghetsbostäder enligt särskild lag

Äldreboendedelegationen föreslår bl.a. att kommunerna genom en särskild lag får befogenhet att, utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen, tillhandahålla trygghetsbostäder med hyresrätt till äldre. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2010. Genom utökning av den ekonomiska ramen för det nuvarande investeringsstödet för särskilda boendeformer ska sådant stöd även kunna medges till trygghetsbostäder.

Målgruppen för trygghetsbostäder är äldre personer som känner sig oroliga, otrygga och/eller socialt isolerade. Vid förmedling av trygghetsbostäder kan förturer tillämpas om kommunen anser det lämpligt. Hög ålder kan beaktas.

De som bor i trygghetsbostäder ska ha tillgång till

- Gemensamhetslokal
- Personal som en gemensam resurs
- Trygghetslarm
- Möjlighet till gemensamma måltider

Gemensamhetslokalerna kan antingen finansieras genom att kostnaden slås ut på hyrorna eller subventioneras av kommunen. Om det senare alternativet väljs ska lokalen vara en resurs för fler än dem som bor i huset.

Personalen ska enligt förslaget finansieras av kommunen då delegationen menar att det är ett viktigt inslag i kommunens förebyggande arbete. Kommunen avgör såväl kompetensen som omfattningen av denna personalresurs. En lösning kan enligt delegationen vara att en hemtjänstenhet har sin personallokal i huset. För att stödja kommunernas arbete med personal i trygghetsboenden föreslår delegationen ett statligt bidrag med i genomsnitt 130 mnkr per år under åren 2010-2014. De som bor i trygghetsboenden ska, som andra äldre, därutöver kunna få hemtjänst efter biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen.

Trygghetslarm ska ges utan biståndsbedömning. Larmet ska kunna besvaras och åtgärdas snabbt.

Delegationen ger inget förslag om hur de gemensamma måltiderna ska komma till stånd utan menar att det är en uppgift för respektive kommun och de boende att avgöra då de lokala förutsättningarna varierar kraftigt mellan kommuner, men också inom kommuner.

Tillgängligheten i trygghetsbostäder ska vara mycket god. Den höjda tillgänglighetsnivån enligt svensk standard för byggnadsutformning ska användas vid nybyggnation av trygghetsbostäder. Den höjda nivån innebär bland annat att det ska finnas plats för en hjälpare vid sängens borte ända och att rumsstorleken ska vara sådan att man kommer fram med rullstol. Den höjda nivån förbättrar enligt delegationen även arbetsmiljön för vårdpersonalen. För närvarande gäller normalnivån i standarden för allt bostadsbyggande. I den mån befintliga bostäder uppfyller normalnivån är tillgängligheten enligt utredningen god och kan många gånger, med

smärre anpassningar, fungera tillfredsställande också för dem som förväntas bo i trygghetsbostäder.

Seniorbostäder

Delegationen föreslår att begreppet seniorbostäder ska användas som ett samlingsbegrepp för alla ordinära bostäder, som är avsedda för personer över en viss ålder med möjligheter till gemensam social samvaro, förslagsvis genom en gemensamhetslokal eller liknande. Med ”ordinära” bostäder avses sådana bostäder som inte omfattas av sarslagstiftning.

Det ordinära bostadsbeståndet

Delegationen framhåller också att det ordinära bostadsbeståndet behöver utvecklas för att kunna tillgodose det växande behovet av bostäder anpassade till en åldrande befolkning. I arbetet med att bedöma och rusta för framtida behov behöver kommunerna inventera sina bostadsbestånd. De som gör det kan under åren 2010-2014 enligt förslaget ansöka om bidrag till installation av hiss, dörröppnare eller ramper för rullstolar och barnvagnar. Delegationen redovisar de ekonomiska konsekvenserna av ett bidrag på 25 respektive 50 procent av hisskostnaden.

Nya begrepp

Definitionerna föreslås ändras så att särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen istället ska kallas vård- och omsorgsboende. Det medför följdändringar i ett antal lagar och förordningar.

Vård- och omsorgsboende

Äldreboendedelegationen definierar det nya begreppet vård- och omsorgsboende som ett boende med heldygnsomsorg. Delegationen bedömer att förekomsten av trygghetsbostäder minskar behovet av vård- och omsorgsboenden. Trots detta leder enligt delegationen den demografiska utvecklingen till ett ökat behov av vård- och omsorgsboenden fr.o.m. år 2020. Då har delegationen även beaktat den tekniska utvecklingen och förbättringar i det ordinarie bostadsbeståndet.

Länsstyrelserna kräver att bostäderna i vård- och omsorgsboenden ska ha eget rum, toalett, dusch, kokmöjligheter och handikappanpassning. Enligt delegationens uppfattning kan god kvalitet i vissa fall uppnås i vård- och omsorgsboenden även om lägenheterna inte är fullvärdiga enligt länsstyrelsens bedömning.

Samtliga bostäder för service och vård enligt socialtjänstlagen ska enligt delegationens förslag klassificeras som vårdbyggnader i fastighetstaxeringslagen.

Korttidsvård

Korttidsvård ges till äldre som behöver rehabiliterande insatser eller eftervård under en begränsad period. Korttidsvård kan också ges till äldre som bor kvar hemma och vårdas av en nära anhörig eller till personer i livets slut. Eftersom korttidsvård inte är en egen boendeform anser delegationen att det inte bör kallas korttidsboende, vilket t.ex. förekom i förarbetena till socialtjänstlagen.

Bostadstillägg

För att förbättra de äldres möjligheter att söka seniorbostad eller trygghetsbostad föreslår delegationen en höjning av den maximala boendekostnad, som ligger till grund för bostadstillägg för pensionärer, från 5 000 till 6 000 kr och en höjning av den andel av boendekostnaden som ersätts från 93 till 95 procent.

Bostadsanpassningsbidrag bör även i fortsättningen beviljas efter individuell prövning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och planering. Kommunstyrelsens pensionärsråd och äldrenämndens handikappråd har tagit del av ärendet den 10 mars 2009.

Äldreförvaltningens synpunkter

Äldreförvaltningen anser att äldreboendedelegationens förslag vad gäller införande av begreppet trygghetsbostäder är bra. Äldreförvaltningen delar äldreboendedelegationen bedömning att boenden som är särskilt utformade för äldre till viss del bör kunna underlätta kvarboende vilket i sin tur kan leda till att behov av särskilt boende/vård- och omsorgsboende kan skjutas upp eller helt undvikas. Äldreförvaltningen anser vidare att förslaget om att det ska vara frivilligt för kommunerna att använda sig av den nya lagen, är positivt.

Kommunal befogenhet att tillhandahålla trygghetsbostäder till äldre och innehållet i trygghetsbostäder

I äldreboendedelegationens förslag till den nya lagen om kommunal befogenhet att inrätta trygghetsbostäder till äldre, lämnas det öppet för de kommuner som vill använda sig av lagen, att själva bestämma vilka regler som ska gälla för att förmedla trygghetsbostäder. Det finns således inga bestämmelser om från vilken ålder dessa ska förmedlas eller vilka eventuella kriterier som kännetecknas av att den enskilde känner otrygghet. Äldreboendedelegationen föreslår i lagtext att "...en kommun får inrätta och utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen, tillhandahålla trygghetsbostäder till äldre människor som till följd av hög ålder

upplever otrygghet och/eller social isolering i sitt ordinära boende”, är det helt upp till den enskilde att avgöra om detta ”passar in” i dennes situation. Vidare öppnar äldreboendedelegationens förslag upp för att en kommun kan bestämma att kommunens trygghetsbostäder ska förmedlas till personer som är t.ex. 80 år och äldre.

Äldreboendedelegationen föreslår att den enskilde, i en trygghetsbostad, ska ges tillgång till en gemensamhetslokal, personal som en gemensam resurs för social samvaro och aktiviteter samt trygghetslarm. Vidare ska det finnas möjlighet till gemensamma måltider. Gemensamhetslokalen kan utgöras av en dagverksamhet som även är öppen för andra men måste inte vara belägen i trygghetsboendet. Äldreförvaltningen anser att det bör förtydligas vilka krav som gäller för gemensamhetslokaler. Den personal för social samvaro och aktiviteter som ska finnas tillgänglig behöver inte vara stadigvarande resurs utan kan vara någon form av ”igångsättare”. Enligt äldreförvaltningens uppfattning kan det vara lämpligt att samverka med frivilligorganisationer i detta arbete.

Vidare föreslås att trygghetslarm ska ges till alla som bor i en trygghetsbostad utan föregående biståndsbedömning. Utredningen tar dock inte upp frågan hur detta ska organiseras och huruvida den enskilde ska betala för trygghetslarmet. I stadens nuvarande organisation för trygghetslarm, krävs det ett biståndsbeslut innan trygghetslarm beviljas. Eventuella larmrop besvaras och åtgärdas av den utförare som den enskilde har valt. För att delegationens förslag om att trygghetslarm ska ges till alla som bor i en trygghetsbostad utan föregående biståndsbedömning, krävs det en annan form av organisering av detta i staden. Äldreförvaltningen anser att det är rimligt att även personer som bor i trygghetsbostad, liksom äldre i ordinärt boende, bör betala för trygghetslarm.

Vad gäller de gemensamma måltiderna framgår i delegationens slutbetänkande att det inte behöver vara dagliga eller regelbundna gemensamma måltider. Äldreförvaltningen vill dock påtala att det finns stora skillnader i att förbereda trygghetsbostäder för att kunna tillhandahålla varma måltider varje dag mot att någon enstaka gång anordna någon form av enklare måltid. När stadens servicehus inrättades fanns i alla servicehus någon form av restaurang. I dag är många av dessa restauranger nedlagda. Om restaurangen inte ligger i ett område där det är möjligt att fungera som lunchrestaurang även för allmänheten, är det svårt att få verksamheten att gå runt ekonomiskt. Kraven på utformning och utrustning i tillagningskök har också skärpts under senare år. I stadens trygghetsbostäder kan därför lösningar för att anordna olika former av gemensamma måltider komma att variera. Det kan till exempel innebära att det i vissa trygghetsboenden finns tillgång till restaurang i

huset eller dess närområde, medan andra kan få matleveranser för gemensamma måltider.

Äldreförvaltningen anser att det är positivt att förslaget lämnar utrymme åt varje kommun att utforma trygghetsbostäder utifrån sina lokala förutsättningar. Äldreförvaltningen anser dock att det är viktigt att det i propositionen förtydligas vad som avses med lagens krav på innehåll i trygghetsbostäder då detta annars kan komma att bli föremål för olika tolkningar, framförallt i samband med ansökningar av de statliga bidrag som delegationen också föreslår.

Behovet av trygghetsbostäder

Äldreförvaltningen delar i huvudsak äldreboendedelegationens bedömning att boenden som är särskilt utformade för äldre till viss del kan underlätta kvarboende vilket i sin tur kan leda till att behov av särskilt boende/vård- och omsorgsboende kan skjutas upp eller helt undvikas. I vilken grad detta kan ske beror dock på vilka insatser som kan ges i sådana boenden.

I en bilaga till äldreboendedelegationens slutbetänkande finns en studie gjord av Märten Lagergren utifrån analyser av SNAC-studien på Kungsholmen som visar att boende i ”serviceboende” (servicehus) fördröjer en eventuell flytt till vård- och omsorgsboende (heldygnsomsorg). Att så är fallet i stadens servicehus är dock inte så anmärkningsvärt eftersom servicehus också är ett särskilt boende med personal i huset och där staden även har ansvar för hälso- och sjukvårdsinsatser upp till och med sjuksköterskenivå. Enligt stadens riktlinjer gäller kvarboendepincipen i alla särskilda boendeformer varför det tillhör undantagen att den enskilde flyttar från servicehus till vård- och omsorgsboende.

Äldreförvaltningen anser att stadens seniorboenden har funnits för kort tid för att avgöra om denna boendeform på samma sätt som servicehus fördröjer en eventuell flytt till vård- och omsorgsboende.

Då trygghetsbostäder och seniorbostäder är en form av boende utanför socialtjänstlagens ram kommer det i Stockholms län att innebära att landstingets primärvård svarar för hälso- och sjukvårdsinsatserna i dessa boendeformer. Äldreförvaltningen anser att graden av möjlighet till kvarboende till viss del kommer att bli avgörande av hur väl primärvården kan tillgodose de behov av insatser som uppkommer i trygghetsbostäder och seniorbostäder. En annan avgörande skillnad mellan dagens servicehus och boendeformer utanför socialtjänstlagens ram är också tillgång till hemtjänstpersonal i huset. I stadens servicehus, där den enskilde blir beviljad hemtjänst utifrån eventuella behov, finns hemtjänstpersonal i huset dygnet

runt. I ordinära boendeformer gäller däremot stadens kundvalssystem vad gäller beviljade hemtjänstinsatser. Det innebär att den enskilde efter beviljat bistånd i form av hemtjänst själv får välja utförare.

I stadens blivande trygghetsbostäder anser äldreförvaltningen att stadens kundvalssystem för hemtjänst ska gälla. Det innebär att vartefter behov uppstår kommer det att finnas ett antal olika hemtjänstutförare som utför insatser till dem som bor i samma trygghetsbostad.

Sammantaget delar äldreförvaltningen delegationens bedömning att trygghetsbostäder, i jämförelse med ordinärt boende, kan komma att fördröja en eventuell flytt till vård- och omsorgsboende.

Investeringsstöd

Äldreboendedelegationen föreslår att det nuvarande investeringsstödet till särskilt boende/vård- och omsorgsboende även ska omfatta trygghetsbostäder. Äldreförvaltningen anser att förslaget är mycket positivt och kan för stadens del innebära större möjligheter att få ta del av investeringsstödet.

Nya begrepp i förhållande till befintliga

Delegationen har haft som mål att begränsa antalet begrepp för olika former av boenden för äldre som idag förekommer i Sverige. Äldreförvaltningen anser att denna ambition var bra och nödvändig.

I äldreboendedelegationens förslag föreslås att begreppet särskilt boende i socialtjänstlagen (SoL) ersätts med vård- och omsorgsboende. Stockholms stad har sedan några år tillbaka använt begreppet vård- och omsorgsboende som ett samlingsnamn för stadens särskilda boendeformer med heldygnsomsorg. Inom begreppet särskilt boende finns i staden även servicehus som beviljas genom biståndsbeslut enligt SoL. Äldreboendedelegationen definierar vård- och omsorgsboende som ett boende med heldygnsomsorg, vilket äldreförvaltningen bedömer som att stadens servicehuslägenheter, där hemtjänstinsatser beviljas utifrån den enskildes behov, inte bör betraktas som ett boende som ska beviljas genom biståndsbeslut enligt SoL.

Äldreförvaltningen anser att äldreboendedelegationens förslag är bra då detta skulle göra det tydligare för den enskilde om skillnaderna mellan särskilda boenden/vård- och omsorgsboenden som kräver ett biståndsbeslut och boenden som den enskilde själv kan välja att flytta till. Stadens erfarenheter av servicehus är att det mer liknar ett ordinärt boende än ett särskilt boende och sedan staden för några

år sedan omvandlade ett antal servicehus till seniorboende med hyresrätt, har det ibland varit svårt för den enskilde att förstå varför det behövs ett biståndsbeslut i det ena fallet och inte i det andra.

Äldreförvaltningen anser att en omvandling av stadens servicehus till trygghetsbostäder för personer 65 år och äldre eller vård- och omsorgsboenden ska ske successivt. Detta innebär att begreppet servicehus på sikt kommer att tas bort i staden vilket innebär att skillnaden mellan boenden som kräver ett biståndsbeslut och de som inte gör det blir tydligare för den enskilde. Vidare anser äldreförvaltningen att trygghetsbostäder bör fördelas geografiskt jämnt över staden och att den enskilde ska ha möjlighet att välja trygghetsboende.

I de fall efterfrågan på trygghetsbostäder blir stor, tror äldreförvaltningen att även den privata marknaden kommer att erbjuda olika typer av bostäder för äldre som helt eller delvis utformas som förslaget till trygghetsbostäder och som de även kanske väljer att benämna som sådana. Detta berörs inte i äldreboendedelegationens slutbetänkande.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till delegationens förslag att ersätta begreppet korttidsboende med korttidsvård. Detta har Stockholms stad sedan ett par år tillbaka genomfört inom stadens verksamheter.

Tillgänglighet

Äldreförvaltningen anser att delegationens förslag om att en högre tillgänglighetsnivå ska användas vid nybyggnation av trygghetsbostäder är bra. För att trygghetsbostäder relativt snart ska kunna komma till stånd anser äldreförvaltningen att det är positivt att dessa högre krav inte föreslås gälla för redan befintliga fastigheter som därmed med ganska enkla medel kan omvandlas till trygghetsbostäder.

Delegationen föreslår även ett statligt bidrag till hissinstallation och andra tillgänglighetsskapande åtgärder i flerbostadshus. Äldreförvaltningen välkomnar detta förslag. Vad gäller bidrag till hissinstallation är dock äldreförvaltningen tveksam till i vilken grad fastighetsägare kommer att bedöma att ett sådant bidrag möjliggör de stora investeringar som krävs i förhållande till att nyttan av en hiss i många fall kommer rätt få personer till del.

Andra tillgänglighetsskapande åtgärder som nämns i delegationens förslag är dörröppnare och ramper. Äldreförvaltningen har i olika sammanhang lyft problemet med att bostadsanpassningsbidrag beviljas individuellt, vilket gör att om en person i ett flerbostadshus beviljas bostadsanpassningsbidrag för en dörröppnare

till porten, ska dörröppnaren tas bort när denna person inte längre har detta behov, även om fler i samma hus också haft stor nytta av dörröppnaren. Äldreboendedelegationens förslag öppnar upp för möjligheten för fastighetsägare att tillgänglighetsanpassa flerfamiljshus generellt så att det kan komma fler tillgodo, vilket äldreförvaltningen anser är positivt. Äldreförvaltningen kan dock konstatera att delegationen i samband med detta förslag inte föreslår några ändringar i lagen om bostadsanpassningsbidrag, vilket eventuellt kan skapa oklarheter kring i vilka fall individuell bostadsanpassning ska användas och när statligt bidrag kan sökas.

Delegationen föreslår att ett villkor för tillgänglighetsbidrag ska vara att kommunen har inventerat sina bostadsområden och bostadsbestånd ur tillgänglighetssynpunkt. Äldreförvaltningen anser att det är ett bra förslag och stadens bostadsbolag har i flera bostadsområden redan genomfört olika former av tillgänglighetsinventeringar.

Bostadstillägg

Äldreförvaltningen anser att delegationens förslag om att höja bostadstillägg för pensionärer är bra och kan underlätta för fler äldre i valet att flytta till en mer tillgänglig bostad.

Bilaga

Sammanfattning av "Bo bra hela livet" (SOU 2008:113)